MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

PŘEDSUDKY NEHEZKÝ

METODICKÉ LISTY

pro 8. ročník

JAK PRACOVAT S METODICKÝMI MATERIÁLY?

Dostávají se Vám do rukou metodické materiály, které mají být **inspirací k průřezovému tématu multikulturní výchova**. Tyto materiály, konkrétně **metodika zaměřená na téma Předsudky nehezký**, vycházejí ze zkušeností ze stovek programů, které proběhly na různých pražských i mimopražských školách v rámci dlouhodobého projektu InBáze Multikulturní vzdělávací programy.

Metodika je především inspirací. Navrhované aktivity využívají různých **výukových metod a strategií**, například: skupinová, párová a samostatná práce, prezentace, výklad, diskuse, čtení, pozorování, předvídání, brainstorming, poslech a další.

Vzhledem k tomu, že každý z nás uplatňuje ve výuce vlastní postupy a postoje, žákům předáváme i své zkušenosti a názory, je žádoucí, abychom vybírali a případně upravovali aktivity a témata, která nás osobně zajímají a jsou vhodná pro konkrétní věk a danou skupinu dětí. Není nutné se snažit zařadit do výuky všechny aktivity a striktně dodržovat navržené postupy a instrukce. Časová dotace u aktivit je také orientační, a je třeba ji vždy přizpůsobit aktuálním podmínkám.

Metodika funguje jako celek a jednotlivé oblasti jsou vzájemně provázány, **ale také ji můžeme rozdělit na jednotlivé části** a pracovat s nimi zvlášť v průběhu roku.

Přejeme příjemnou práci s metodikou.

METODICKÝ LIST – ČLOVĚK A SPOLEČNOST (ČASP)

Mezioborové vztahy:	ČASP
Výukové metody a strategie:	řízená diskuze, práce ve skupinách nebo dvojicích, brainstorming
Časová dotace:	45–90 minut
Pomůcky:	projektor, plátno, internetové připojení, psací potřeby a papír

Postup:

Cílem hodiny je zamyslet se nad tím, co je předsudek a stereotyp. V průběhu hodiny společně se žáky odhalujeme a vyvozujeme, že stereotypní a předsudečné myšlení se týká každého z nás, že tento způsob myšlení nelze vymýtit (a ani to není žádoucí), ale je důležité být schopen si jej uvědomit a pracovat s ním. V hodině se věnujeme především národním stereotypům.

Používané termíny:

Výraz **předsudek** se do značné míry překrývá s výrazem **stereotyp**, podle některých autorů je to totéž. Podle jiných je stereotypní uvažování formou kategorizace světa, které nám pomáhá se v něm orientovat a organizovat ho, zatímco předsudky jsou hlouběji zakořeněné negativní pocity asociované s určitou skupinou. Stereotypy zahrnují zpravidla jak informace, tak i očekávání od určitých skupin, můžou být (na rozdíl od předsudku) i pozitivní (např. Němci jsou pořádní a přesní).

Stereotypy jsou vlastně zjednodušené představy o chování jiných lidí či společnostech, jakési **mentální zkratky,** šablony, které nevznikají na základě vlastní zkušenosti, ale udržují se tradicí. Jsou tedy naučené, získané v procesu socializace – děti se je většinou naučí od dospělých. Např. když si rodiče povzdechnou, že nám migranti berou práci, dítě má tendenci považovat to za fakt a podle tohoto pojetí organizuje další informace (Moree, 2015). Stereotypy a předsudky jsou **výrazně ovlivněny naším okolím** a lidmi, s nimiž se stýkáme. Velký vliv mají v tomto ohledu také masmédia.

Právě z důvodu získání určitých kódů již v raném věku je potřeba k jejich uvědomění v pedagogické procesu pracovat nejen na kognitivní (myšlenkové) úrovni, ale rovněž na afektivní (pocitové) a behaviorální (zážitkové) úrovni. Pokud např. slyšíme, že „v Čechách se pije pivo a na Moravě víno“, připraví nás to do určité míry na příjezd do České republiky. Zjistíme, že se Česká republika sestává ze dvou geografických oblastí, každá z nich má jiné zvyky. Toto tvrzení ale neplatí absolutně, mnoho Čechů pije víno, někteří Češi vůbec nepijí pivo atd. Abychom měli pravdu, museli bychom zkoumat zvyklosti všech jednotlivých Čechů a Moravanů, což je samozřejmě věc nemožná.

Stereotypní představu si vytváříme na základě několika vlastností nebo např. zkušeností, které jsme vypozorovali, a propojujeme je s dalšími, které jsme ve skutečnosti vůbec nezaznamenali. Takto můžeme lidem či situacím přisuzovat nejen negativní, ale i pozitivní vlastnosti. Zde platí, že čím méně známe příslušníky určité skupiny, tím stereotypněji o nich uvažujeme. **Tyto generalizace jsme schopni upravit** v případě, že s danou situací či příslušníkem skupiny, která je předmětem dané generalizace, získáme zkušenost, která je se stereotypem v rozporu. U stereotypů vztahujících se k lidem či národům ale taková zpětná vazba nefunguje tak jednoduše.

Předsudky plní ve společnosti určitou funkci – mohou sloužit k upevnění pocitu vlastní nadřazenosti nebo něco zakrývat či omlouvat (vlastní frustrace, nejistota). Zejména v souvislosti s negativními pocity je odlišnost často využita k nastartování procesu vyloučení a může mít více či méně destruktivní charakter. Z toho důvodu je důležité naučit se reflektovat své postoje a uvědomovat si své pocity. To nám dá možnost rozhodnout, jaký charakter bude mít ta či daná situace a jak se vyvine.

Na začátku hodiny žákům vysvětlíme, že budeme hovořit o stereotypech a předsudcích, a to zejména o stereotypech a předsudcích týkajících se různých národů.

METODIKA

1. **Diskutujte se žáky o následujících pojmech:**

- Co si představíte pod pojmem „stereotypní myšlení"?
- Co znamená výraz „předsudek"? Jaká jsou příbuzná slova?
- Znáte nějaké tvrzení, které se dá označit za předsudek?
- V jaké oblasti mohou mít lidé předsudky? (např. v oblasti rasy, pohlaví, věku, náboženství)

Cílem diskuze je sestavit základní definici předsudku a stereotypu (viz výše).

2. **Jako příklad předsudků zhlédnete krátké video**, které odhaluje některé vietnamské předsudky o Češích. Po zhlédnutí videa diskutujte o následujících otázkách:

- Co si (často) myslí Vietnamci o Češích? Myslíte si, že mají tato tvrzení reálný základ?
- Kdo je předmětem těchto tvrzení – jsou to jednotlivci nebo skupina lidí? Platí toto tvrzení o vás, vaší rodině či známých?
- Jak se cítíte, když víte, že i o vás jako o jednotlivci si někdo něco takového myslí?

3. **Co si o sobě myslí sami Češi?** Pokud žáci žádná tvrzení neuvedou, můžeme uvést např. tato:

- Zlaté české ručičky
- Co Čech, to muzikant.
- Češi jsou národ pivařů.

Tvrzení zapisujeme na tabuli.

- Jsou tato tvrzení jen negativní? Dopište k tvrzením plus nebo mínus.
- Slyšeli jste tato tvrzení a souhlasíte s nimi? Platí třeba pro vás nebo vaši rodinu?

Cílem této části je vyvodit další vlastnosti předsudků a stereotypů: ve všech případech se jedná o stereotypní smýšlení o skupině lidí. Stereotypy, na rozdíl od předsudků, mohou být i pozitivní.
(Pozn.: Stereotypy o jiných skupinách se nazývají **heterostereotypy**. *Představy o vlastní skupině jsou* **autostereotypy** *nebo* **homostereotypy***).*

4. **Může být stereotyp i užitečný?** Diskutujte o situacích a) a b). Můžeme pracovat společně nebo žáky rozdělit do malých skupin, každá skupina se zabývá jedním tvrzením, výsledky diskuze skupiny představí ostatním.

a) Představte si, že cizinec, který jede do České republiky, o které nic neví, se dopředu dozví, že: „V Čechách se pije pivo a na Moravě víno."
b) Představte si, že byste se před cestou do Francie doslechli, že „Francouzi rádi pijí víno."

Otázky, kterými se žáci potřebují zabývat:

- Myslíte si, že je to pravda? Jaká jsou úskalí tohoto tvrzení? Dozvěděli jste se naopak něco nového, důležitého, užitečného?
- Ukazují reálný obrázek dané země a jejích obyvatel? Jsou zcela lživá? Podávají nějakou relevantní informaci?
- Jak by bylo třeba předchozí tvrzení upravit, aby byla pravdivá? Co všechno by bylo třeba vzít v potaz?

Cílem této části je vyvodit, že stereotyp není něco démonického, ale je to „myšlenková zkratka", která může usnadnit orientaci. Není možné se od tohoto způsobu uvažování zcela oprostit, ale je možné a potřebné s ním pracovat.

5. **Viděli jste video s předsudky Vietnamců o Češích.** Co si naopak často myslí Češi o Vietnamcích? Např. o tom, jak se učí, jaká mají očekávání od života. Máte ve třídě vietnamského spolužáka nebo znáte někoho z Vietnamu?

Podívejte se na **video** organizace META z kampaně Jsem jako ty (volně přístupné na youtube).

6. **Sdílení zkušeností se stereotypy.** Diskutujte se žáky o tom, zda mají vlastní zkušenosti se stereotypy, jestli někdy zažili, že o nich někdo stereotypně smýšlel, jak se cítili, co v takové situaci dělali nebo by mohli udělat.

Aktivita navíc (1):
Pokud máte čas, můžete se žáky diskutovat o předsudcích, které jsou v naší společnosti vůči těmto národům a použít videa z kampaně organizace META - Jsem jako ty, volně dostupné na Facebooku nebo Youtube, odkazy např. zde:
Rusko – **Igor**
Baďa – **Češka, rodiče z Guiney**
Latinská Amerika – **Zulay**
Ukrajina – **Olesya**

Aktivita navíc (2):
Žáci ve skupinách sepisují stereotypní charakteristiky o různých jiných skupinách (např. ženy, Rusové, Romové, povolání atd.), pak se charakteristiky čtou nahlas a žáci přebíhají od jedné strany třídy ke druhé podle toho, zda s výrokem souhlasí (jedna strana třídy = souhlas, druhá strana třídy = nesouhlas). Potom se řeší, které výroky byly stereotypní, vede se debata. (zdroj: MKC)

Aktivita navíc (3):
Nechte žáky napsat nějaké skupiny, do kterých patří. V hodině jsme se věnovali otázce národnosti. Nyní se může jednat o vzhled (blondýna, „brejlatec"), zájmovou skupinu apod. Diskutujte o předsudcích, které jsou s danou skupinou spojeny.

TIPY PRO PRÁCI S PŘEDSUDKY:

Práce s předsudky může být emocionálně náročná. Navíc, jak bylo řečeno výše, jsou předsudky hlouběji uložené vzorce smýšlení a do značné míry jsou výsledkem vlivu okolí (což je ještě viditelnější u žáků školního věku) a těžko (zejména ty o lidech nebo národech) se mění. Proto:

- Sledujte spíše paralelní pedagogické cíle (např. umět si uvědomit svoje pocity a mít nástroje k jejich pojmenování).
- Dejte najevo, že neexistuje špatná a správná odpověď.
- Vytvořte prostor, kde každý může rozhodnout o tom, kdy svůj názor nebo postoj upraví.
- Pokud je téma, např. v souvislosti s migrací, u kterého můžete argumentovat čísly a procenty, výzkumy, připravte se!
- Uplatňujte základní pravidla respektující, nenásilné, empatické komunikace, která dovedou zabránit případným konfliktům nebo frustraci; zejména nehodnotit, namísto toho mluvit o vlastních pocitech, pochopit a přijmout různé pohledy na věc, názory a potřeby druhého). Jednoduše, krátce a jasně popsaná pravidla, která vedou k úspěšné komunikaci s lidmi, např. zde:
- **https://praveted.info/zaklady_nvc**
- **https://janlaibl.cz/blog/prodej/uspesne-jednani-s-lidmi-komunikujte-bez-konfliktu/,**
- **https://www.radimkudelka.cz/principy-vedome-komunikace-postoj/**

POUŽITÉ ZDROJE

- Moree Dana, *Základy interkulturního soužití*, Portál 2015
- https://is.jabok.cz/el/jabok/zima2018/S302/Modul_pro_ucitele_-_Prace_s_predsudky_a_stareotypy__inkluzivni_vychova_.pdf
- http://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/predsudky-a-stereotypy-vuci-cizincum-jak-vest-zaky-k-vetsi-toleranci
- http://www.czechkid.cz/si1230.html
- https://www.psychologon.cz/data/pdf/515-kdyz-cesi-nevi-jaci-jsou-cesi-co-o-nas-rikaji-vyzkumy-stereotypu.pdf
- https://zapojmevsechny.cz/user_files/upravy_PetraM/Dokumenty%20se%20zm%C4%9Bn%C4%9Bn%C3%BDm%20titulem/Stereot%C3%BDpek%20v%20n%C3%A1s%20-%20p%C5%99%C3%ADloha%201.pdf
- https://inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/ja-a-oni-jsme-my-mkv.pdf
- https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/17885/STRUCNE-O-PREDSUDCICH.html
- https://is.jabok.cz/el/jabok/zima2018/S302/Modul_pro_ucitele_-_Prace_s_predsudky_a_stareotypy__inkluzivni_vychova_.pdf

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG

INBÁZE